

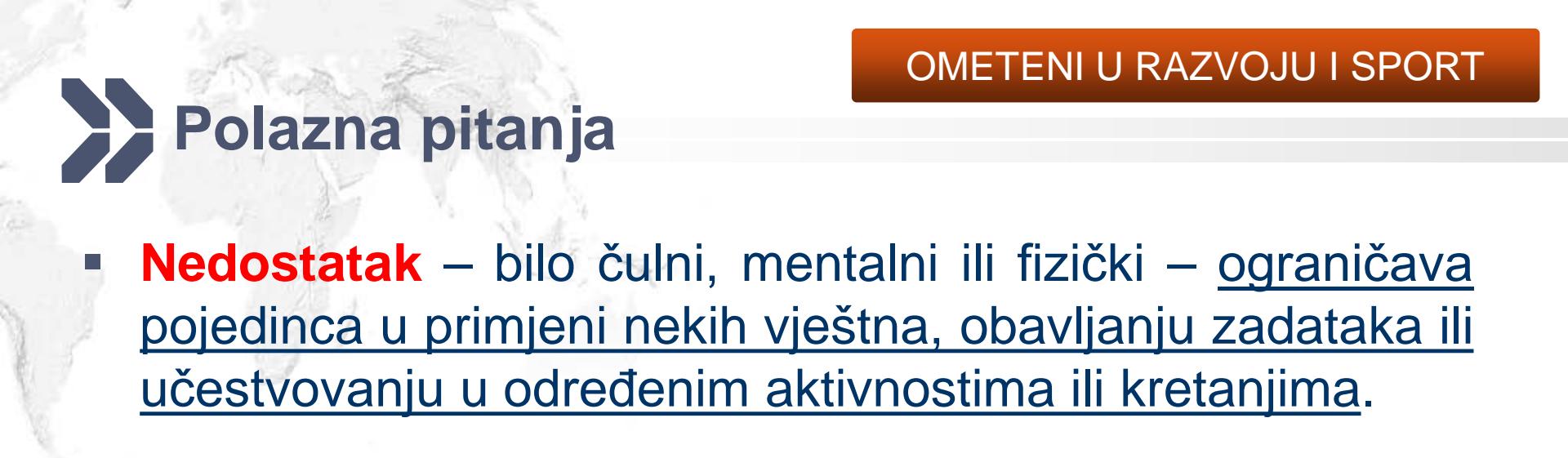
Predavanje i prezentaciju pripremio:
prof. dr Stevo Popović
stevop@ucg.ac.me

NASTAVNA JEDINICA: **Ometeni u razvoju i sport**

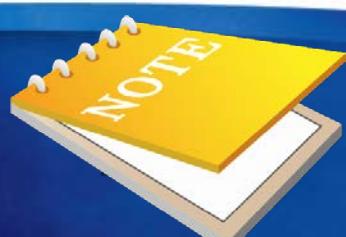
DRUŠTVENI ODNOSSI U SPORTU

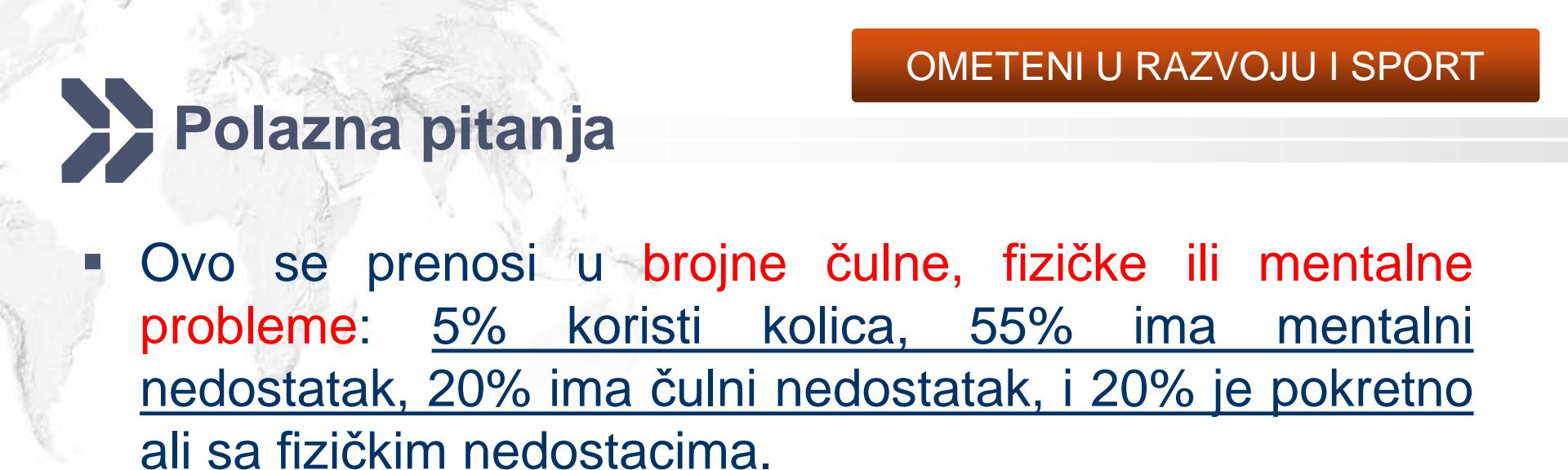

➤ Polazna pitanja

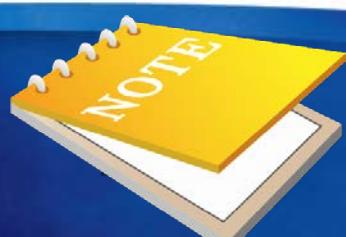
- **Nedostatak** – bilo čulni, mentalni ili fizički – ograničava pojedinca u primjeni nekih vještina, obavljanju zadataka ili učestvovanju u određenim aktivnostima ili kretanjima.
- Procijenjeno je da **6 miliona Britanske populacije ima neki oblik invaliditeta**, uključujući paraplegičare, slijepe i djelimično slijepe ljudi, ljudi sa cerebralnom paralizom, gluve i/ili nijeme ljudi, autistične ljudi, one koji su preležali dijabetes, multipla sklerozu ili imaju defekt od rođenja.

➤ Polazna pitanja

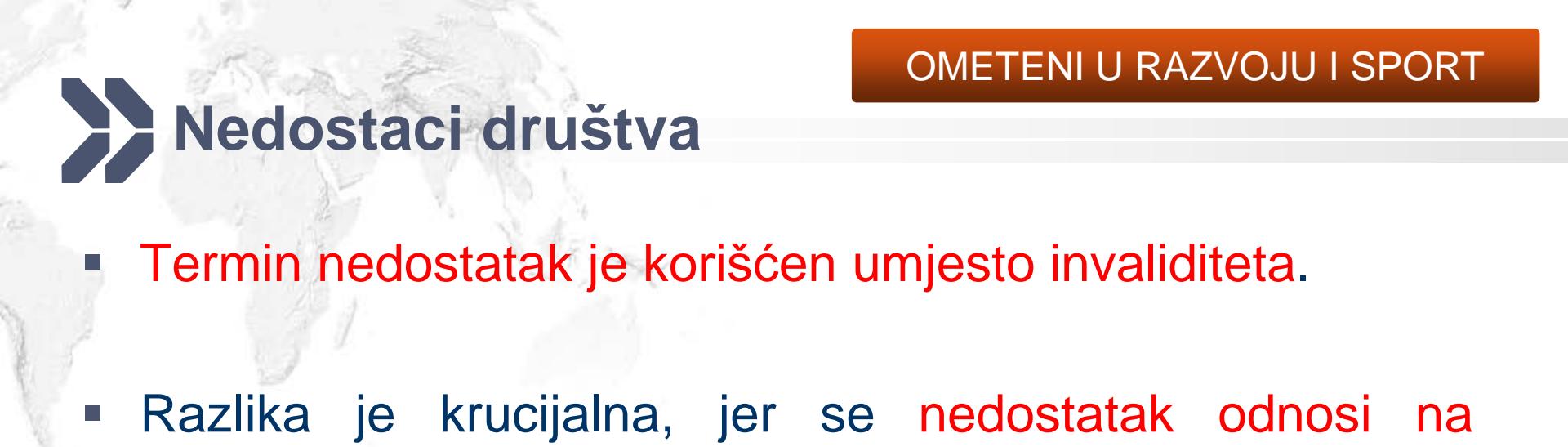
- Ovo se prenosi u **brojne čulne, fizičke ili mentalne probleme**: 5% koristi kolica, 55% ima mentalni nedostatak, 20% ima čulni nedostatak, i 20% je pokretno ali sa fizičkim nedostacima.
- Neki su rođeni sa nedostacima, drugi su ih stekli u različitim trenucima života, za neke, stanje je samo **privremeno**, za druge pak **trajno**.

> Polazna pitanja

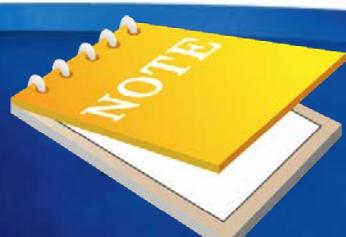
- Procijenjeno je da će preko 70% populacije patiti od privremenih nedostataka tokom svog života.
- To je **velika i heterogena grupa ljudi**, sa razlikama unutar kojih su i one značajne kao što je invaliditet.

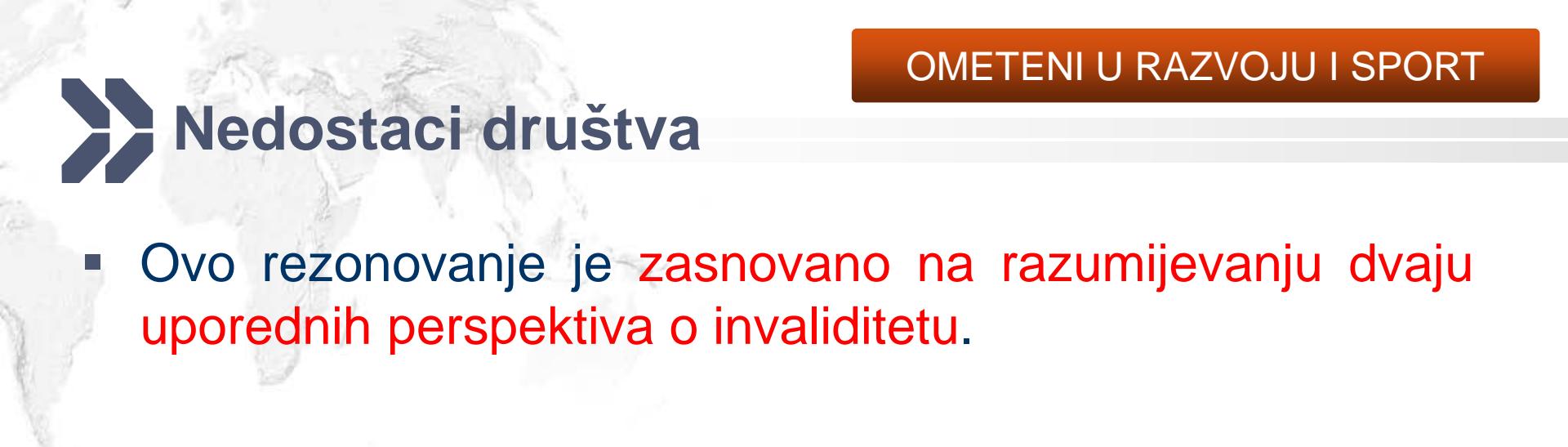

> Nedostaci društva

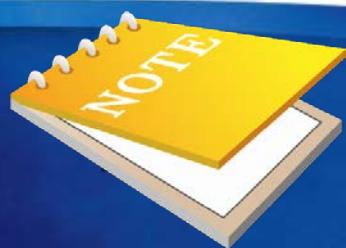
- Termin nedostatak je korišćen umjesto invaliditeta.
- Razlika je krucijalna, jer se nedostatak odnosi na **medicinsko stanje**, dok invaliditet podrazumijeva i fizičke i socijalne nedostatke kod ljudi.
- Termin invaliditet podrazumijeva nejednakost u sposobnostima ljudi da učestvuju kao ravnopravni članovi zajednice.

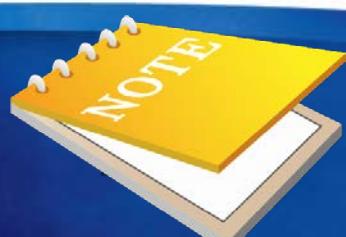
Nedostaci društva

- Ovo rezonovanje je **zasnovano na razumijevanju dvaju uporednih perspektiva o invaliditetu.**
- **Tradicionalna medicinska perspektiva** vidi invaliditet kao gubitak ili smanjenje funkcionalnih sposobnosti i aktivnosti koje su posljedica nedostatka.
- Glavne implikacije ove funkcionalne definicije su da se **osobi sa invaliditetom mora pomoći i velika grupa profesionalaca** (terapeuta, socijalnih radnika, doktora, posebnih profesora i trenera) razvila se oko rada sa tim osobama.

> Nedostaci društva

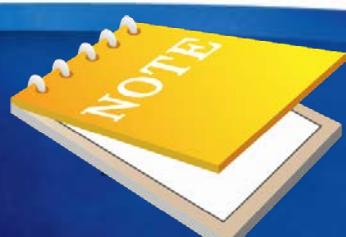
- Umjesto da fizički i socijalni svijet bude prilagođen svim ljudima, ljudi sa invaliditetom imaju **sopstvene usluge**, odvojene od ostatka društvenog života.
- Imidž ljudi sa invaliditetom u ovoj osnovnoj terapeutskoj perspektivi je primarno **zavisnost i pasivnost**, umjesto nezavisnost i samostalnost.

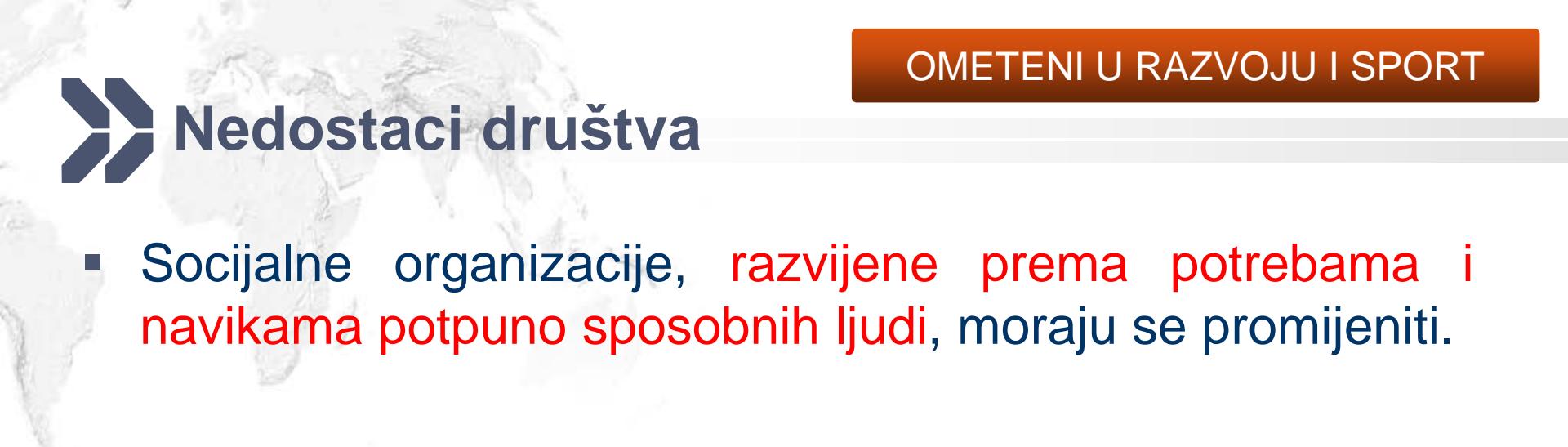

Nedostaci društva

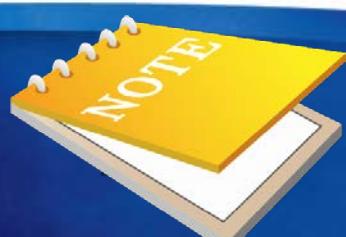
- U prepoznavanju ograničenja iz medicinske perspektive, **socijalna perspektiva** je razvijana tako da uključuje radikalnu promjenu od individualnih problema nedostataka, ka priznavanju kako neadekvatno dizajnirano okruženje, socijalne organizacije, stavovi i prepostavke, nameću ograničenja ljudima sa invaliditetom.
- Upravo društvo diskriminiše hendikepirane i nameće prepreke za lude sa invaliditetom.

Nedostaci društva

- Socijalne organizacije, razvijene prema potrebama i navikama potpuno sposobnih ljudi, moraju se promijeniti.
- Ova više politizovana perspektiva teži da maksimizira mjeru do koje istorijski obesnažena grupa ljudi može da realizuje svoja socijalna i politička prava kao ravnopravni građani.

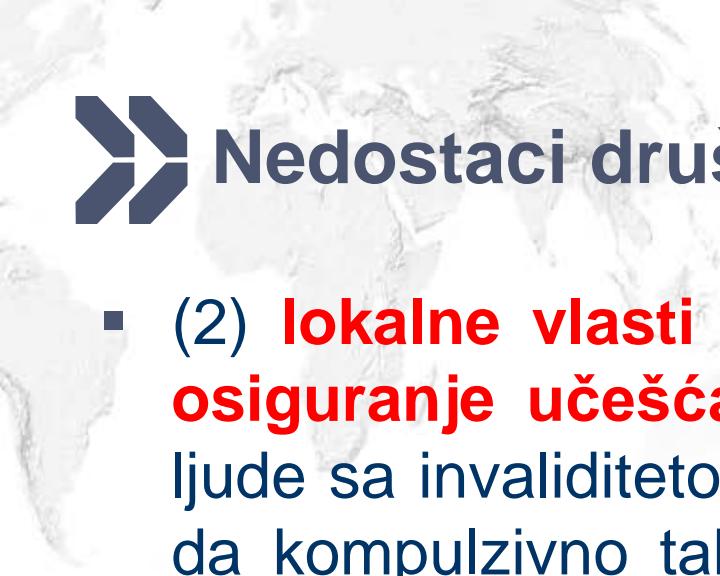

Nedostaci društva

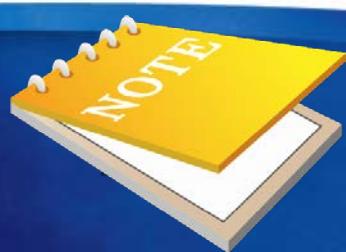
- Glavne preporuke iz Britanskog društva:
- (1) **nacionalni upravni organi moraju priznati svoju odgovornost za ljudе sa invaliditetom**, da uključe pitanje invaliditeta u programima obuke trenera, da osiguraju predstavnike u upravi sporta za ljudе sa invaliditetom i njihove sportske organizacije, ako je neophodno, radi proširenja ili ponovnog pisanja pravila za uključivanje verzija za ljudе sa invaliditetom, i integrisanje ljudi sa nedostacima u vodeće sportove тамо где је могуће;

Nedostaci društva

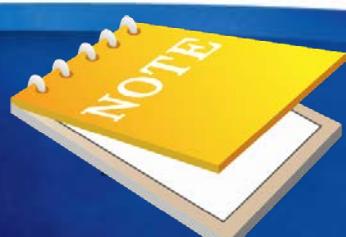
- (2) **lokalne vlasti treba da preuzmu odgovornost za osiguranje učešća na lokalnom nivou**, da konsultuju ljudе sa invaliditetom u izgradnji ustanova, i da osiguraju da kompulzivno takmičarsko ponašanje ne napodaštava te ljudе,
- (3) **priznavanje sportskih udruženja ljudi sa invaliditetima** (koja su primarnо konstruisana oko medicinske definicije invaliditeta) da bi se osigurala većа koordinacija i razvoj sportskih prilika,

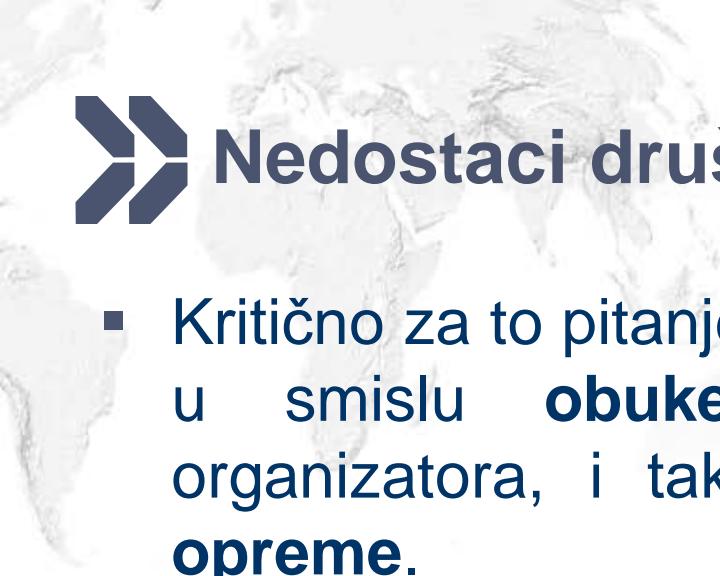

Nedostaci društva

- (4) **mediji za promovisanje pozitivne slike sportista i žena sa invaliditetima** suprotno od imidža koji podstiče pasivnost i zavisnost.
- Međutim, na nivou vodećih nacionalnih sportskih organizacija za ljudе sa invaliditetima postoji značajna **promjena ka većem uključenju** i udaljavanju od isključena i odvajanja.

> Nedostaci društva

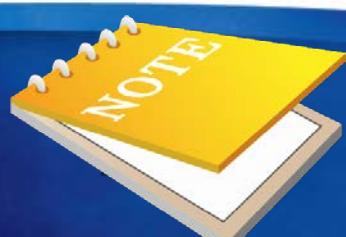
- Kritično za to pitanje je **potreba za adekvatnim resursima**: u smislu **obuke** sportskih profesora, trenera i organizatora, i takođe prisustva posebnih ustanova i **opreme**.
- Nedavna isticanja uključivanja vode do razmatranja **ograničenja** sa kojima se ljudi sa invaliditetima suočavaju pri učestvovanju u sportovima.

> Pristup sportovima

- Potpuno učestvovanje u sportskim zajednicama osigurano je samo ako postoji jednaki pristup i prilika.
- Da bi se prevazišli nejednaki pristup i prilike, navedeno treba da se riješi:
 - (1) perceptualne barijere,
 - (2) barijere u stavu,

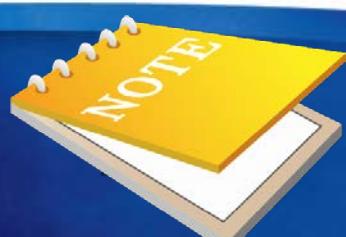
> Pristup sportovima

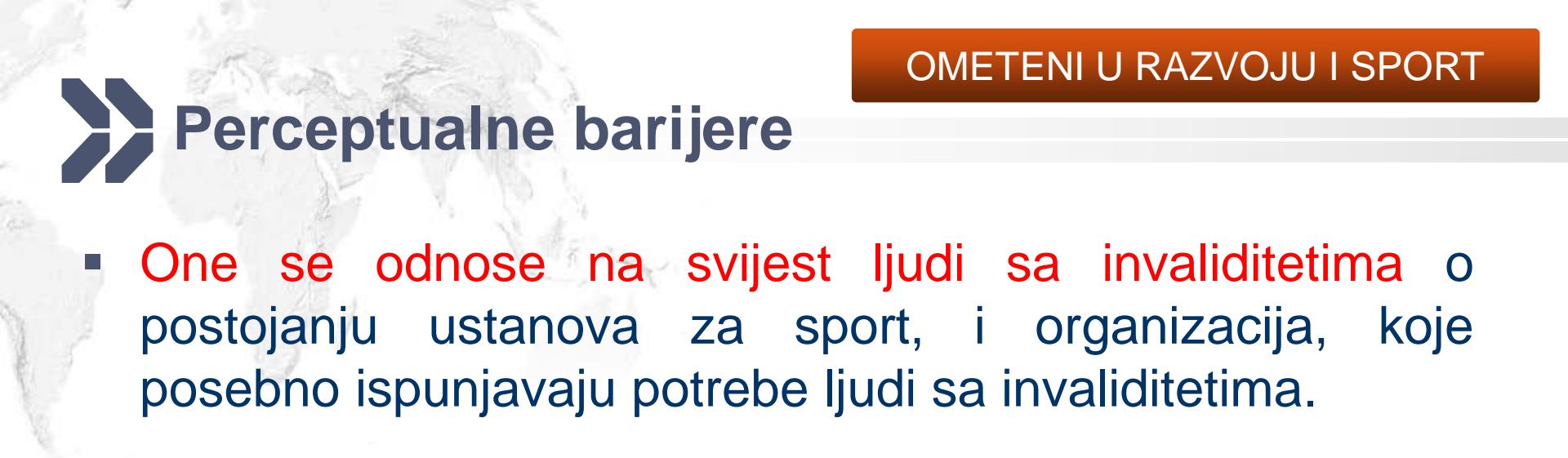
(3) fizičke barijere,

(4) finansijske barijere,

(5) adaptiranje i modifikovanje sportova, i

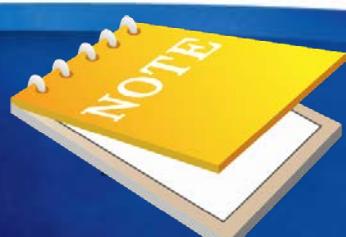
(6) školsko fizičko obrazovanje.

> Perceptualne barijere

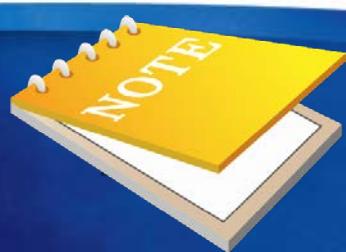
- One se odnose na svijest ljudi sa invaliditetima o postojanju ustanova za sport, i organizacija, koje posebno ispunjavaju potrebe ljudi sa invaliditetima.
- Mnogi imaju malo dodirnih tačaka sa sportskim organizacijama za ljudе sa invaliditetima, malо toga ili ništa ne znaju o prilikama koje se na taj način pružaju, ili da vodeće sportske organizacije zauzimaju sve važniju ulogu u sportovima za ljudе sa invaliditetima.

> Perceptualne barijere

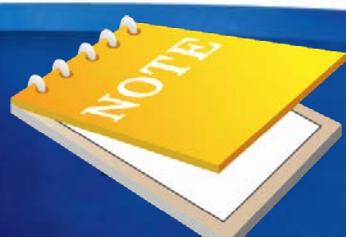
- Najznačajnije, međutim, mnogi ljudi sa invaliditetima imali su **malo prethodnih prilika, u kritičnim periodima učenja u djetinjstvu**, da razviju osnovne sposobnosti kretanja na kojima su bazirane mnoge posebne sportske vještine.
- Nedostatak prethodnog iskustva u sportu, često se prevodi u malu svijest o nečijim sposobnostima, i posljedično vodi do izbjegavanja sportskih izazova kroz **strah od neuspjeha ili ismijevanja**.

> Perceptualne barijere

- Takođe, provajderi, **organizatori** i **treneri** vodećih sportova, imajući mali broj prilika da rade sa ljudima sa invaliditetima, će malo vjerovatno imati potpuno razumijevanje posebnih izazova sa kojima se oni suočavaju.

Barijere u stavu

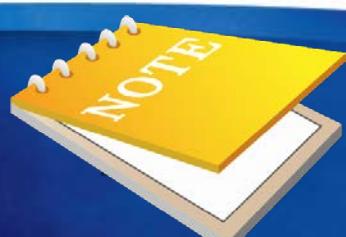
- Kao i kod rase i pola, **razvijanje svijesti o invaliditetima** tiče se promjene stavova i suočavanja sa mitovima i zabludama o invaliditetima, koji dolaze iz nedostatka razumijevanja.
- **Podmuklo označavanje grupa** (npr. invalidi, hendikepirani, slijepi itd.) kreira surove razlike koje ističu medicinsko stanje, minimiziraju individualne razlike i potcjenjuju sposobnosti.

Fizičke barijere

- Ovo je najočiglednija konotacija „pristupačnosti“.
- Akt za osobe sa invaliditetom 1981. godine učinio je zakonskom obavezom da dizajn sportskih ustanova od strane lokalnih vlasti ugodi minimalnom potrebnom pristupu.
- To nije bilo retrospektivno i nije uključivalo zgrade sagrađene prije tog perioda.

> Fizičke barijere

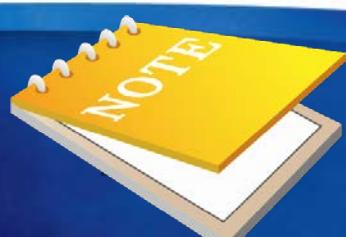
- Haywood et al. (1995) navodi **neke dodatne mjere** koje se moraju razmotriti: toalet i svlačionice, rampe, liftove, ne-klizave podove, oznake sa specijalnim bojama koje odgovaraju djelimično slijepima, pristupačne pultove, kontrolne tastere u liftovima, aparate za napitke itd.
- **Minimalan potreban pristup nije isti kao pristup za ljudе bez invaliditeta** i to je nepotpuno postignuto.

> Fizičke barijere

- U praksi, idealno jednak pristup je uravnotežen sa realnošću troškova i dobiti (npr. lift koji omogućava pristup vodenom toboganu).
- Sargent (1987) smatra da brigu o troškovima treba da nadmaši briga o jednakosti, ali ograničeni troškovi javnog sektora će vjerovatno osigurati nastavak nejednakog pristupa.

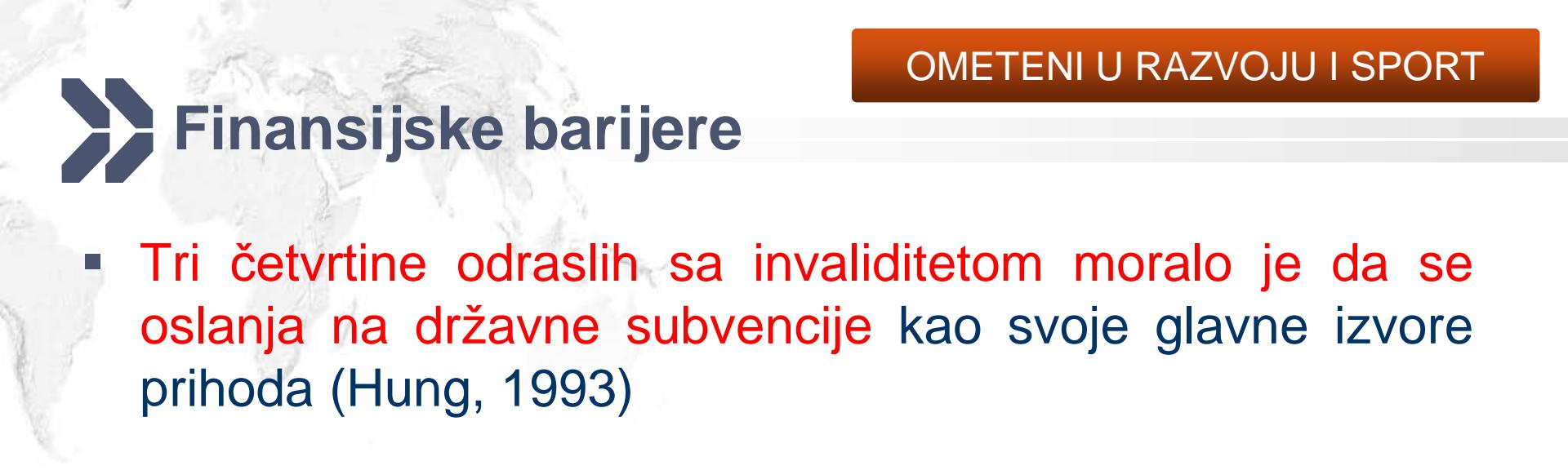

> Finansijske barijere

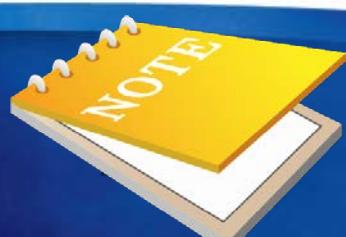
- Postoji **ekonomска пукотина** između ljudi sa invaliditetima i njihovih kolega bez invaliditeta, što znači da ljudi sa invaliditetima nemaju isti raspoloživi prihod za trošenje na sport i druge rekreativne aktivnosti.
- Godine 1988., samo 31% ljudi sa invaliditetom radno sposobne starosne dobi je bilo zaposleno.
- Takođe su ti zaposleni, u prosjeku, **zarađivali samo 80%** plata svojih kolega bez invaliditeta.

> Finansijske barijere

- Tri četvrtine odraslih sa invaliditetom moralo je da se oslanja na državne subvencije kao svoje glavne izvore prihoda (Hung, 1993)
- Prihodi porodice sa invaliditetima koje nisu penzionisane bili su samo 72% nacionalnog prosjeka (HMSO, 1989).
- Koja god statistička mjera da se primjeni, **ljudi sa invaliditetima su finansijski obesnaženi**, što doprinosi preprekama u učestvovanju koje su ranije identifikovane.

Adaptiranje i modifikovanje sportova

- Igre i sportovi pružaju izrazito velike izazove na kojima se konkretno zadržava interesovanje i pažnja kod učesnika.
- Za ljudе sa invaliditetima, izazovi su još veći zbog funkcionalnih nedostataka.
- **Funkcionalna**, prije nego **medicinska definicija** invaliditeta je korisnija za uključenost u sport.

Adaptiranje i modifikovanje sportova

- Brown (1987) identificuje 6 problema koji se mogu javiti kod perceptualno-motornih performansi u sportu:
 - (1) **nedostatak prethodnog iskustva** uslijed pretjerane zaštićenosti i čuvanja i nedostatka kritičnog ranog učenja,
 - (2) **neusklađenost šake i ruke** (snaga i kontrola),
 - (3) **sposobnost slobodnog kretanja** (ograničeno kretanje sa pomoćnim uređajem, kolicima),

Adaptiranje i modifikovanje sportova

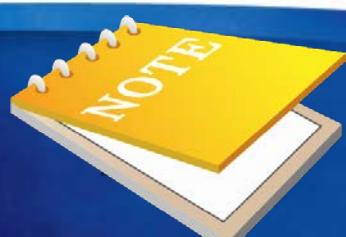
- (4) **nedostatak dobrovoljne kontrole** zbog cerebralne disfunkcije,
- (5) **čulni nedostatak** (vizuelni, slušni, kinetički), i
- (6) **psihološke poteškoće u učenju** (vizuelno-motorni, vizuelno-perceptualni, prostrni poremećaji).

Adaptiranje i modifikovanje sportova

- Iako postoje prilike kada se neki ljudi sa invaliditetima mogu takmičiti u jednakim uslovima kao kolege bez invaliditeta (**npr. streljaštvo**), u mnogim slučajevima odabir, **modifikacija i adaptacija sportskih aktivnosti predstavlja neophodnost** da bi one bile omogućene.
- **Zadovoljstvo dolazi samo iz pozitivnih iskustava i cjelokupnog učešća**, a to se može desiti samo ako su sposobnosti i vještine učesnika dopunjene modifikovanim ili adaptiranim izazovom.

Adaptiranje i modifikovanje sportova

- Na primjer, Britansko sportsko udruženje za ljudе sa invaliditetom pružа sljedeću **listu načina pomoću kojih se individualni i timski sportovi mogu prilagoditi** tako da budu dostupni ljudima sa invaliditetima:

(1) upotreba većih/manjih lopti,

(2) lakša oprema, npr, lopte za plažu, odbojkaške lopte,

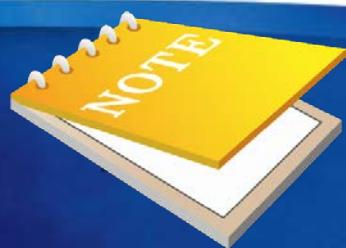
(3) niža visina mreže,

Adaptiranje i modifikovanje sportova

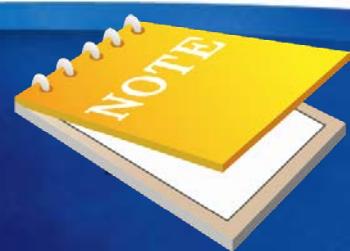
- (4) **reketi/palice sa kraćim drškama,**
- (5) **svetlige obojena oprema,**
- (6) **taktilne/dodirne referentne tačke,**
- (7) **pozivni ili zvučni izvor za kontrolu pravca,**
- (8) **rastegljiva oprema** za one sa slabijim rukohvatom,
- (9) **oprema sa pjenom** da bi se ograničila visina odskoka,

Adaptiranje i modifikovanje sportova

- (10) ograničena oblast za igru,
- (11) povećanje broja igrača u svakom timu,
- (12) omogućavanje pomoćnih ljudi koji će gurati kolica učesnika,
- (13) davanje posebne oblasti igračima tako da svi mogu da učestvuju bez straha od sposobnijih igrača, i
- (14) upotreba specijalne opreme.

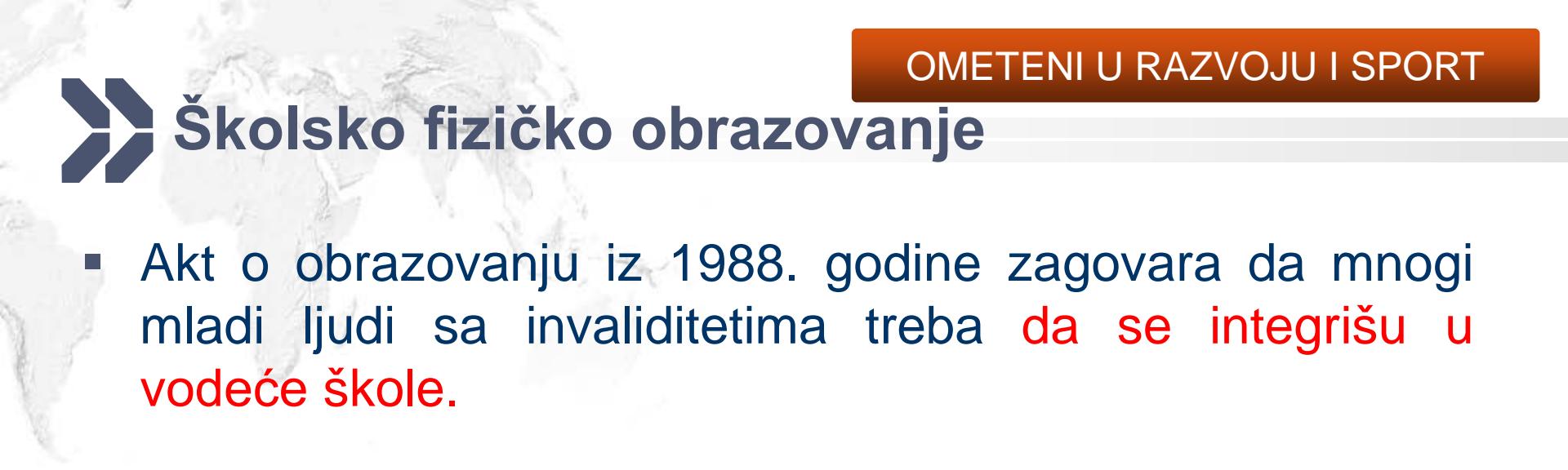

Adaptiranje i modifikovanje sportova

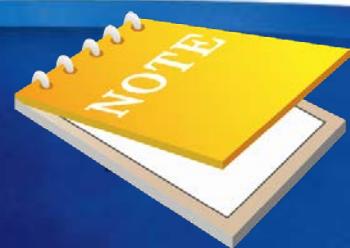
- Sve te modifikacije su **bazirane na procjeni sposobnosti učesnika**, zajedno sa analizom psihomotornih zahtjeva sportskog zadatka.
- **Ako se omogući slaganje ova dva elementa, onda je pristup osiguran.**

Školsko fizičko obrazovanje

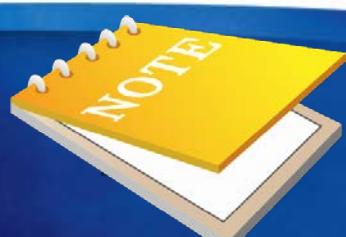
- Akt o obrazovanju iz 1988. godine zagovara da mnogi mladi ljudi sa invaliditetima treba da se integrišu u vodeće škole.
- Diskutabilno, uspješna integracija djece sa invaliditetom u većinu aspekata rasporeda je ostvarena, ali fizičko obrazovanje i sport nameću najveće zahtjeve.
- Fizičko obrazovanje pruža krucijalnu priliku da mladi ljudi razviju brojna iskustva u kretanju u individualnim i timskim igrarama, plivanju, plesu, gimnastici i spoljnim aktivnostima.

Školsko fizičko obrazovanje

- Jowsey (1992) smatra, međutim, da mali broj ljudi sa invaliditetom može da prati nastavni program bez adaptacije, i da je potreban fleksibilan, kreativni pristup sadržaju nastavnog programa od strane saosjećajnih profesora.
- Studija Borrett-a et al. (1995) zaključuje da „mnogi mladi ljudi sa invaliditetima ne dobijaju brojna iskustva u kretanju koja odgovaraju njihovim sposobnostima u vodećim školama“.

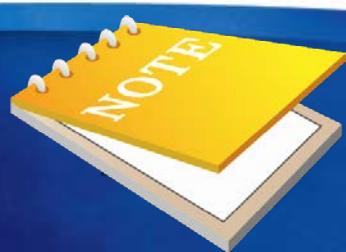

Školsko fizičko obrazovanje

- Konkretnije, oni zaključuju da:

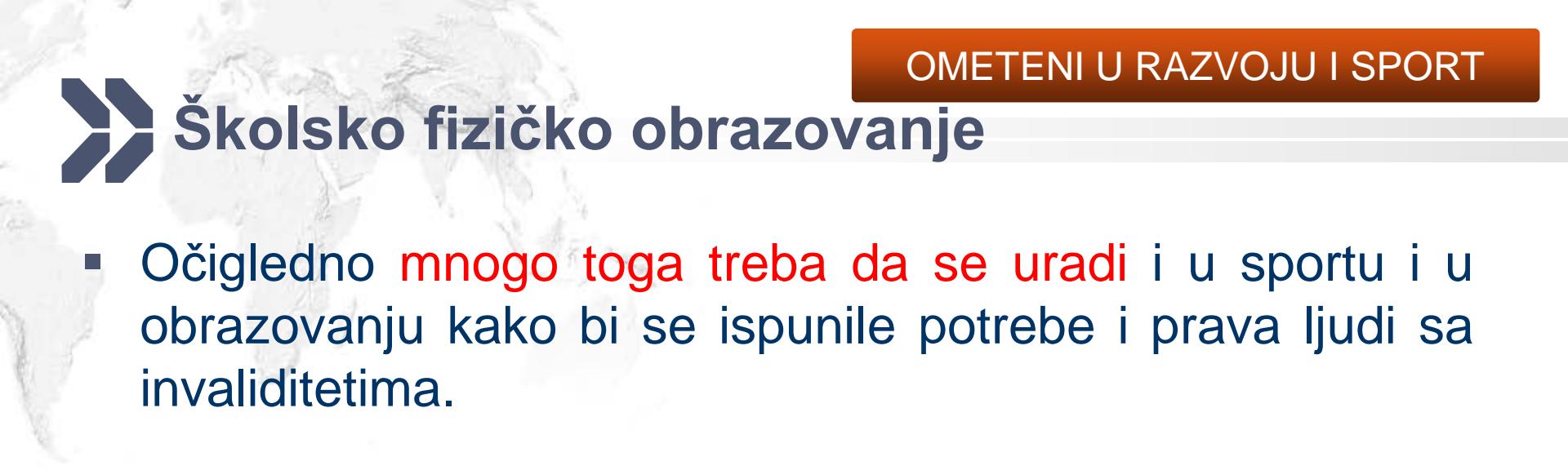
- (1) fizičko obrazovanje se često smatra perifernom sferom nastavnog plana i programa iz koje se učenici mogu izvući psihoterapijom ili pomoćnim akademskim radom,
- (2) problem je dopunjen time što su mladi ljudi sa invaliditetima rasuti tako da čine manjine u svakoj školi,
- (3) osoblje u fizičkom obrazovanju je dobilo malu internu obuku o invaliditetu, ali postoji neki, ne pretjerani, dokaz modifikovanja nastavnog plana da bi se uzele u obzir posebne potrebe,

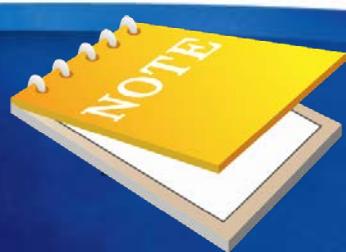
Školsko fizičko obrazovanje

- (4) veći značaj treba dati (a) psiho- i perceptualno-motornim sposobnostima mlađih ljudi sa invaliditetima, i (b) razlikama između sportova u odnosu na vještine i sposobnosti potrebnih za suočavanje sa izazovom koju aktivnost nameće,
- (5) mali broj resursa je dostupan za adaptaciju ili modifikovanje sportova da bi se učinili pristupačnim, i
- (6) mali broj odnosa je utvrđen između škola i sportskih organizacija ljudi sa invaliditetima; takođe uključenost mlađih ljudi u tim organizacijama je ili sporadična ili nepostojeća.

▶ Školsko fizičko obrazovanje

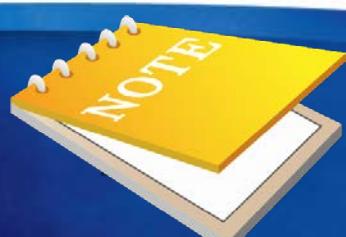
- Očigledno mnogo toga treba da se uradi i u sportu i u obrazovanju kako bi se ispunile potrebe i prava ljudi sa invaliditetima.
- Ova studija, takođe ističe da su, kao i kod populacije bez invaliditeta, materijalni i kulturni resursi roditelja (izraženi u vremenu, raspoloživom prihodu, interesovanju za rekreaciju i stručnosti) kritični za otvaranje prilika za mlade ljudе sa invaliditetima, posebno kada je kretanje problem.

➤ Integracija

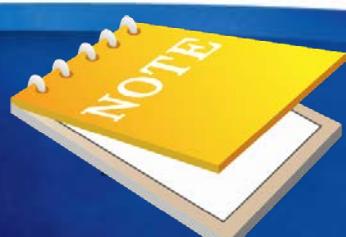
- Integracija je samo jedan element šire debate oko mјere do koje su ljudi sa invaliditetima sposobnosti da realizuju svoja socijalna i politička prava ravnopravnih građana.
- Prema Marshall-u (1983), tri glavne prepreke za integraciju su **stav, arhitektura i administracija**, od kojih je prva najvažnija.

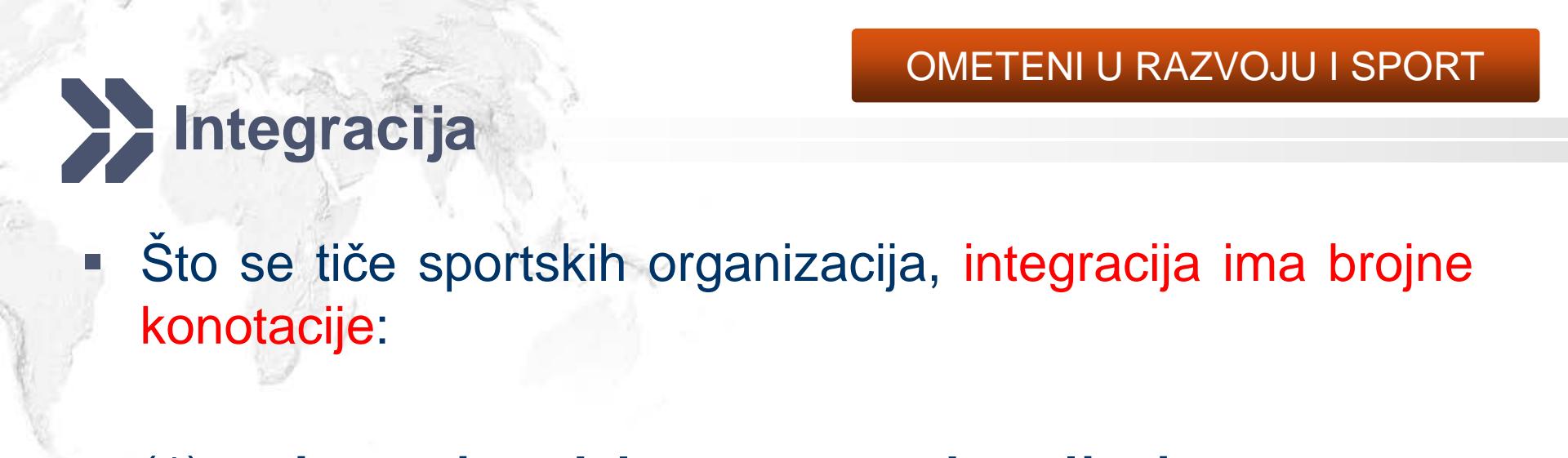

➤ Integracija

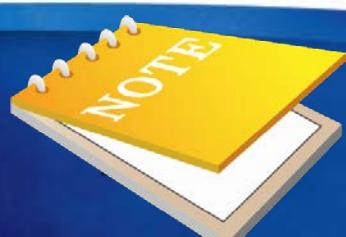
- On smatra da su **stavovi prema invaliditetu kritično važni** u određivanju socijalnog konteksta unutar kojeg ljudi sa invaliditetima učestvuju u sportu, i da pomažu utvrđivanju administrativne strukture, koja sama po sebi može podstići segregaciju.
- U tom smislu, vladini organi i sportske organizacije za ljudе sa invaliditetima su **razvile inkluzivne strategije** za unapređenje sportskih prilika za ljudе sa invaliditetima.

➤ Integracija

- Što se tiče sportskih organizacija, **integracija ima brojne konotacije:**
 - (1) **osiguranje adekvatnog predstavljanja** ove grupe ljudi u procesima donošenja odluka kod vladajućih organa,
 - (2) **programi obuke za zvaničnike** (sudije, trenere) kako bi se osiguralo da ljudi sa invaliditetima imaju isti pristup profesionalnoj stručnosti,

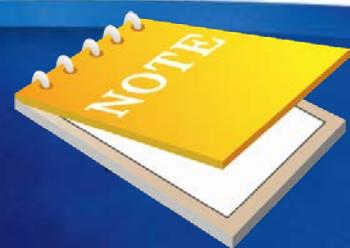

➤ Integracija

(3) organizovanje takmičarskih sportova za sportiste sa invaliditetima zajedno sa sportistima bez invaliditeta, čime se uzdiže njihov profil, i

(4) potpuno integrисани sport kada su (određeni) invaliditeti zanemarljivi.

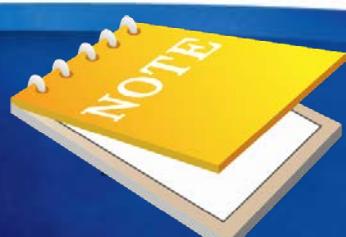
- Prve dvije navedene konotacije su u velikoj mjeri stvar organizacije i finansiranja.
- Treća, međutim, izaziva značajnu debatu.

➤ Integracija

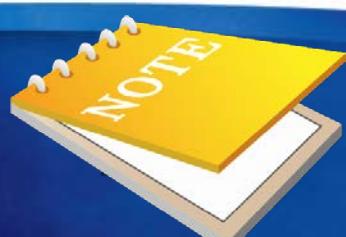
- Udruženje amaterskih plivača je, na primjer, nedavno uključilo događaje za ljudе sa invaliditetima u okviru svog programa Olimpijskih proba, i većina ljudi je svjesna takmičenja u maratonu u kolicima pored visoko-profilnih događaja kao što su maratoni u Londonu i Bostonu.
- Takođe postoje pokušaji da događaji za ljudе sa invaliditetima uključe u Olimpijske igre, iako trenutno **Para-olimpijada ostaje samo paralelni skup** događaja koji prima minorni publicitet u poređenju sa tradicionalnim događajem.

> Integracija

- Marshall (1983) ističe da aktivno sportsko učešće pokriva elitne takmičarske sportove i ukorijenjene rekreativne sportove, i da se u svakom slučaju može korisno napraviti razlika između odvojenih, paralelnih i potpuno integrisanih aktivnosti.
- Profitabilnost integracije ili paralelnih takmičarskih sportova će varirati prema prirodi i ozbiljnosti invaliditeta, ali postoji brojna ograničenja vezana za rekreativni sport.

> Takmičarski sport

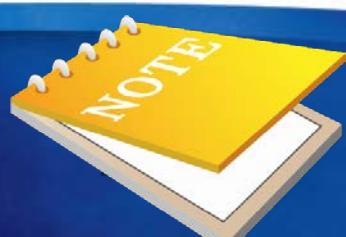
- Pitanja jednakosti idu van ukorijenjenih nivoa uključenosti da bi se obuhvatili **elitni nivoi izvođenja i uspjeha**.
- Marshall (1991) ističe da su sportisti sa invaliditetima prvenstveno i prije svega veslači, atletičari, košarkaši i skijaši a ne paraplegičari, slijepi, invalidi, itd.
- **Tako ih treba tretirati** - kao drugačije sportske takmičare ali vrijedne jednakog tretmana.

> Takmičarski sport

- Refokusiranje od invaliditeta a ka sportu je očigledno u formiranju **Internacionalnog Para-olimpijskog Komiteta 1989. godine**, organizovanog kroz nacionalna udruženja i federacije određenih sportova umjesto kroz kategorije medicinske dijagnostike invaliditeta.
- **Takmičarski programi su utvrđeni pomoću specifičnog sistema koji je razvio Meaden (1992)**, čiji je cilj grupisanje takmičara sa određenim funkcionalnim sposobnostima unutar svakog sporta.

Takmičarski sport

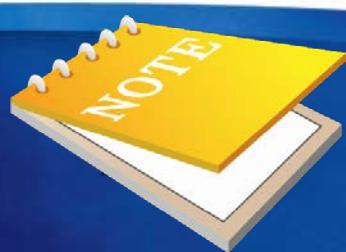
- **Ukupno postoji 38 profila koji uključuju 30 za one sa lokomotornim nedostacima, 3 za one sa čulnim nedostacima, 3 za one sa poteškoćama u učenju, 1 za druge nedostatke, i 1 za ljudе bez invaliditeta.**
- **Kako uključuje sve invaliditete bez obzira na medicinsku definiciju, ovaj sistem osigurava da će se sportisti takmičiti protiv onih na sličnom nivou funkcionalnih sposobnosti.**

Adekvatna literatura

- Nabrojane internet prezentacije su korisne kao polazne osnove za prikupljanje naprednih informacija vezanih za danas obrađenu problematiku:
 - Disability and youth sport edited by Hayley Fitzgerald. Oxford: Routledge, 2009. London reference
 - Sport and Disabled Athletes, edited by C. Sherill. Champaign, IL: Human Kinetics, 2009.
 - Disability and Sport, edited by K. DePauw & S. Gavron. Champaign, IL: Human Kinetics, 2005.
 - *Disability Issues, Trends and Recommendations for the World Bank*, edited by R. Metts, Washington D.C.: World Bank, 2000.

Relevantne internet prezentacije

- Active Places

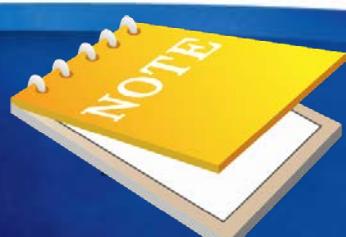
<http://www.activeplaces.com.au/>

- Access Board

<http://www.access-board.gov/>

- Tempo Tricycles International

<http://www.tempolafaek.com.au/>

Hvala na pažnji!

